

РОЗДІЛ 2.

Цивільне право і процес; сімейне право; міжнародне приватне та міжнародне право; господарське та господарське процесуальне право

УДК 346

DOI: 10.31732/ 2708-339X-2022-06-24-27

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПАРАДИГМИ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКРУТСТВА

Француз А.Й.

*Герой України, Заслужений юрист України,
доктор юридичних наук, професор, професор кафедри державно-правових дисциплін,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК» , м. Київ, вул. Табірна, 30-32, 03113, Україна,
e-mail: AnatoliyFJ@krok.edu.ua
ORCID: 0000-0003-2861-1252*

Головата Н.В.

*здобувач вищої освіти ступеня магістр,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК» , м. Київ, вул. Табірна, 30-32, 03113, Україна, e-mail:
NataliiaH@krok.edu.ua
ORCID: 0000-0002-9432-5070*

THEORETICAL AND LEGAL PARADIGMS OF BANKRUPTCY REGULATION

Frantsuz A.J.

*Hero of Ukraine, Honored Lawyer of Ukraine
Doctor of Laws Sciences, Professor, Professor of Department of State Legal Disciplines,
“KROK” University, st. Tabirna, 30-32, 03113, Kyiv, Ukraine,
e-mail: AnatoliyFJ@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0003-2861-1252*

Holovata N.V.

*Master student “KROK” University, st. Tabirna, 30-32, 03113, Kyiv, Ukraine,
e-mail: NataliiaH@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0002-9432-5070*

Анотація. У статті проведено аналіз проблем правового регулювання та практичного застосування норм законодавства, що регулюють процедуру банкрутства. Нестабільність національної економіки та зменшення обсягів виробництва пророкує чітку тенденцію кризи платіжів та значне зростання кількості підприємств, що ліквідуються у провадженнях про банкрутство. Закон України «Про банкрутство», був одним із перших законів, що були прийняті у країнах СНД та регулювали відносини неплатоспроможності суб'єктів господарювання. На жаль, вищезгаданий закон не являється зразком нормативного акта у сфері правового регулювання банкрутства. Велика кількість недоліків була виявлена судовою практикою. Нормативна база, яка регулює інститут банкрутства, потребує як розширення, так і вдосконалення. На сьогодні не внесені зміни до багатьох законодавчих актів, які регулюють процедуру банкрутства, а також правовідносин сторін та учасників банкрутства. До того ж бракує підзаконних нормативних актів, які б належним чином регламентували механізм практичного застосування даної процедури в Україні. Становлення національного законодавства в Україні пов'язане з труднощами, які зумовлюють виникнення правових проблем, спричиненими насамперед об'єктивними

(економічними, соціальними, політичними) та суб'єктивними факторами. Одна з найголовніших об'єктивних причин виникнення правових проблем проявляється в тому, що прийняття деяких законодавчих актів відбувалось в умовах існування застарілого дореформеного законодавства, яке склалося у період панування державної власності як основи економічної системи та принципу демократичного централізму в керівництві економікою. І хоча проведена економічна реформа все ж таки внесла певні демократичні засади у правове регулювання господарських відносин, проте деякі суперечності із законодавством періоду адміністративно-командної економіки так і не були усунені. Суперечності законодавства не лише призводять до виникнення правових проблем у регулюванні господарських відносин, а й іноді безпосередньо є причиною правопорушень та зловживань з боку суб'єктів підприємництва. Крім того, відсутність чіткої і однозначної концепції на шляху подальшого розвитку ринкової економіки в Україні ставить законодавця у складне становище та спричиняє проблеми у ході розробки та прийняття нових, сучасних законопроектів. Виявлено, що деякі нормативно-правові акти на момент прийняття були розраховані на регулювання неіснуючих або малорозвинених суспільних відносин.

Ключові слова: банкрутство, загальні засади, регулювання, неплатоспроможність.

Формул.: 0, рис.: 0, табл.: 0, бібл.: 8

Annotation. The article analyzes the legal problems regulation and practical application of legislation that regulate the bankruptcy procedure. National instability economy and declining production predicts a clear the trend of the payment crisis and a significant increase in the number enterprises that are being liquidated in bankruptcy proceedings. The Law of Ukraine "On Bankruptcy" was one of the first laws that were adopted in the CIS countries and regulated relations insolvency of economic entities. Unfortunately, the above law is not a model of the normative act in in the field of legal regulation of bankruptcy. A large number of shortcomings were identified by case law. Regulatory framework, which regulates the institution of bankruptcy, needs both expansion and improve. To date, no changes have been made to many legislation governing bankruptcy proceedings, as well as legal relations of the parties and participants in the bankruptcy. In addition, it is missing bylaws that would be properly regulated the mechanism of practical application of this procedures in Ukraine. Formation of national legislation in Ukraine is facing difficulties that are causing it legal problems caused primarily by objective ones (economic, social, political) and subjective factors. One of the main objective causes legal problems are manifested in the fact that the adoption of some legislative acts took place in the conditions of the existence of obsolete pre-reform legislation, which developed during the reign state property as the basis of the economic system and principle democratic centralism in the management of the economy. And though the conducted economic reform nevertheless brought certain democratic principles in the legal regulation of economic relations, however, some inconsistencies with the legislation of the period administrative-command economy has not been eliminated. Contradictions of the law not only lead to legal problems in regulating economic relations, but sometimes is directly the cause of offenses and abuses by business entities. In addition, the lack of clear and unambiguous concept on the way to further market development economy in Ukraine puts the legislator in a difficult position and causes problems in the development and adoption of new, modern bills. It was found that some regulations on at the time of adoption were designed to regulate non-existent or underdeveloped social relations.

Keywords: bankruptcy, general principles, regulation, insolvency.

Formulas: 0, fig.: 0, tab.: 0, bibl.: 8

Постановка проблеми. Проблема банкрутства є актуальною для суб'єктів господарювання в Україні незалежно від їх організаційно-правових форм та форм власності. Зазначена проблема має загальнодержавне та соціальне значення, оскільки життєвий рівень громадян України, соціальний мир та злагода у суспільстві визначаються стійким фінансовим станом підприємств, тоді як банкрутство суб'єктів господарювання зумовлює безробіття, низький рівень життя та соціальну напругу у суспільстві, конфлікти між роботодавцями та найманою робочою силою. Тому обґрунтування сутності банкрутства, поглиблення його правового трактування, визначення основних причин виникнення

правових проблем в регулюванні інституту банкрутства, набувають особливого значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання банкрутства, причини його виникнення та регулювання описуються в працях багатьох авторів (зокрема, О.В. Кришевича [3], О.В. Гука [1], А.Г. Яреми [8]).

Виклад основного матеріалу дослідження. Нестабільність національної економіки та зменшення обсягів виробництва пророкує чітку тенденцію кризи платежів та значне зростання кількості підприємств, що ліквідуються у провадженнях про банкрутство. Закон України «Про банкрутство», був одним із перших законів, що були прийняті у країнах СНД та регулювали відносини неплатоспроможності суб'єктів господарювання. На жаль,

вищезгаданий закон не являється зразком нормативного акта у сфері правового регулювання банкрутства. Велика кількість недоліків була виявлена судовою практикою.

Нормативна база, яка регулює інститут банкрутства, потребує як розширення, так і вдосконалення. На сьогодні не внесені зміни до багатьох законодавчих актів, які регулюють процедуру банкрутства, а також правовідносин сторін та учасників банкрутства. До того ж бракує підзаконних нормативних актів, які б належним чином регламентували механізм практичного застосування даної процедури в Україні.

Про актуальність та важливість теми свідчить значна кількість наукових праць, присвячених проблемі правового регулювання процесів банкрутства таких вітчизняних науковців, як А.С. Абрамова, О.М. Бірюков, Ю.В. Борук, І.В. Булижин, І.А. Бутирська, І. О. Вечірко, О.М. Вінник, А.В. Григоренко, О.О. Дробішева, С.В. Заболотній, Л.С. Козак, Б.М. Поляков, В.В. Радзивілюк, О.М. Рибалко, Т.В. Степанова, Ю.В. Чорна, М. Шинкар, А.Л. Юріна та інших. Окрім того, окремі питання, пов'язані з правовими проблемами регулювання банкрутства, досліджували такі зарубіжні вчені, як О. Бурбело, Е.В. Горян, І. М. Єпіфанова, Р. І. Мігальчич, О.О. Круглова, О.А. Латинін, С.В. Мінковський, Н.С. Носань, Р.П. Ромм, П. Г Черемисин та багато інших.

Існують об'єктивні та суб'єктивні причини виникнення правових проблем. Основними об'єктивними причинами є: значна розгалуженість і наявність великої кількості нормативних актів; наявність у законодавстві до реформених нормативних актів; неузгодженість національної правової бази з нормами міжнародного права; наявність у законодавстві застарілих положень; недосконалість матеріального та процесуального права. Суб'єктивні причини проявляються у нерозумінні правових норм суб'єктами права та як наслідок їх неправильного застосування на практиці; невмінні дотримуватися сформованої юридичної техніки, яка застосовується з метою

попередження виникнення нових правових проблем; низькій правосвідомості та пасивності учасників правовідносин. Вдале вирішення будь-яких проблем забезпечується їх правильною постановкою та класифікацією за конкретними видами.

Основні правові проблеми в регулюванні банкрутства доцільно поділити на такі групи:

- довга тривалість такої процедури, її економічна неефективність та обмежене застосування способів відновлення платоспроможності життєздатних підприємств (мирова угода, санація);

- недосконалість процесуального розгляду справ про банкрутство, що виявляється в неоднозначності трактувань положень судової практики;

- відсутність дієвих бар'єрів щодо впливу тіньових інтересів на процес прийняття рішень господарюючими суб'єктами (фіктивне банкрутство та доведення до банкрутства).

Оптимальна процедура банкрутства має знаходити баланс між інтересами кредиторів та боржників, а також враховувати соціальні наслідки ліквідації підприємства. Процедура банкрутства не завжди має закінчуватися ліквідацією боржника. Об'єднання судової санації та мирової угоди у єдиній процедурі та, відповідно, забезпечення можливості комплексного підходу до вирішення проблеми неплатоспроможності за допомогою усіх наявних інструментів зробило б таку процедуру відновлення платоспроможності значно ефективнішою та привабливішою як для боржника, так і для кредитора. Виявляється необхідним також налагодження визнання іноземної процедури банкрутства та приведення вітчизняного законодавства про банкрутство у реальну відповідність. Окремої уваги заслуговує частково запроваджений на законодавчому рівні, але не дієвий на практиці механізм банкрутства фізичної особи, реальне практичне запровадження якого на практиці дозволило б у цивілізованій формі врегулювати статус та долю проблемної заборгованості фізичних осіб.

Висновки: Незважаючи на реформування законодавства, велика кількість аспектів банкрутства залишаються

дискусійними. Мова йде про чітке визначення правового статусу арбітражного керуючого, в тому числі щодо процедури автоматизованого відбору кандидатів, формування єдиної судової практики у справах про банкрутство. Проблеми банкрутства окремих категорій боржників обумовлюються наявністю значної кількості прогалин як теоретичного, так і практичного характеру.

Таким чином банкрутство є закономірним явищем економіки, адже збиткові, неефективні та неплатоспроможні підприємства припиняють діяльність. Однак у сучасних нестабільних економічних умовах велика кількість підприємств опинилась у важкому фінансовому становищі. Досить часто підприємства зазнають фінансового краху через непідготовленість до раптових кризових умов та інших змін у економіці.

Література.

1. Гук О. В. Державне регулювання банкрутства в Україні / О. В. Гук // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2017. № 15. С. 150–166.
2. Дробишева О. О. Проблеми державного регулювання механізму банкрутства в Україні / О. О. Дробишева // ЗДІА. 2011. № 1. С. 103–110.
3. Кришевич О. В. Доведення до банкрутства: кримінально правовий аспект та розмежування з шахрайством / О. В. Кришевич, І. О. Роцина // Юридичний вісник. – № 1(34). 2015. С. 143–147.
4. Марцин В. С. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник / В. С. Марцин, Н. Г. Міценко, О. А. Даниленко та ін. Львів: Ромус-Поліграф, 2002. 128 с.
5. Поляков Б. М. Право неспроможності (банкрутства) в Україні: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Б. М. Поляков. К.: Ін Юре. 2011. 560 с.
6. Титова О. В. Правове регулювання банкрутства в Україні: шляхи подальшого розвитку // Порівняльно-аналітичне право. 2015. Вип. 4. С. 167–171.
7. Щербина В. С. Актуальні проблеми господарського права: Навч. посібник / За ред. В. С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2012. 528 с.
8. Ярема А. Г. Проблемні питання у застосуванні Цивільного і Господарського кодексів України / Під ред. А. Г. Яреми, В. Г. Ротаня. К.: Реферат, 2015. 336 с.

References

1. Huk O.V. (2017) "State regulation of bankruptcy in Ukraine", *Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic"*, vol. 15, pp. 150–166.
2. Drobysheva O.O. (2011) "Problems of state regulation of the mechanism bankruptcy in Ukraine", *ZDIA*, vol. 1, pp. 103–110.
3. Krishevich O.V. (2015) "Bringing to bankruptcy: criminally legal aspect and distinction from fraud", *Legal Bulletin*, vol. 1, no. 34, pp. 143–147.
4. Martsyn V.S., Mitsenko N.H., Danylenko O.A. (2002) *Osnovy naukovykh doslidzhen': Navchal'nyy posibnyk [Fundamentals of scientific research: Textbook]*, Romus-Polihraf, Lviv, Ukraine.
5. Polyakov B. M. (2011) *Pravo nespromozhnosti (bankrutstva) v Ukrayini [The right of insolvency (bankruptcy) in Ukraine]*, In Yure, Kyiv, Ukraine.
6. Tytova O. V. (2015) "Legal regulation of bankruptcy in Ukraine: ways further development", *Comparative and analytical law*, vol. 4, pp. 167–171.
7. Shcherbyna V. S. (2012) *Aktual'ni problemy hospodars'koho prava [Current issues of business law]*, Yurinkom Inter, Kyiv, Ukraine.
8. Yarema A. H. (2015) *Problemni pytannya u zastosuvanni Tsyvil'noho i Hospodars'koho kodeksiv Ukrayiny [Problematic issues in the application of Civil and of the Economic Codes of Ukraine]*, Referat, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до друку 21.11.2022